

Symposium over de wederkerigheid tussen bodem, planten, dieren en mensen

13 april 2022

Urtica

De Vijfprong

Met dit symposium willen we jullie laten kennis maken met het denken over de natuurlijke geaardheid en intrinsieke waarde, ook wel telos genoemd, van bodem, planten en dieren in relatie tot de mens en haar omgang met bodem, planten en dieren. Hoe het zorgen voor mensen een samenhang kent met het zorgen voor bodem, planten en dieren. Dit denken leidt tot een bewuste inzet van eerbied en respect voor de bodem, planten en dieren en kan onze afwegingen inspireren om tot nieuwe keuzen in de vraagstukken van landbouw en zorg te komen. Een hernieuwde omgang met bodem, planten en dieren is ook van betekenis voor de natuurwezens. In het najaar van 2021 en voorjaar van 2022 is hier in diverse werkgroepen met medewerking van

Meer weten over Ahimsa?
<https://www.odetothewilderness.com/ahimsa-de-rustende-koe>

Edith Lammerts van Bueren, Paul Struik, Jan Diek van Mansvelt en Kees Zoeteman onderzoek naar gedaan.

Op de uitnodiging kwamen zo'n honderd personen naar ons symposium om kennis te maken met het "telosdenken" en de invloed die dit heeft op ons handelen.

In de ochtend kwamen we voor een lezing door directeur Astrid van Zon, boer Guus van Imhoff en tuinder Herbert Wennekes bijeen rond de rustende koe Ahimsa. Deze immense sculptuur van Jantien Mook is bedoeld om tot dialoog te komen over het wezen en onze omgang met de koe.

Hoe kunnen wij ons verhouden tot de aarde en bodem, tot de planten, tot de dieren en als mensen tot elkaar en ook tot de wezens die wij misschien niet kunnen waarnemen maar die we wel in hun werking kunnen ervaren. Hoe verhouden we ons tot al deze levende wezens zodat er een wederkerigheid kan ontstaan waarin de betekenis die er voor elkaar is tot uitdrukking kan komen? Door het lezen van het artikel 'Handling Tensions between Natural and Utility Purpose of Farm Animals and Crop Plants', geschreven door Paul Struik met ondersteuning van andere leden van stichting Corona werd deze snaar van de wederkerigheid geraakt. Het artikel beschrijft de dienende rol van gedomesticeerde dieren en planten en stelt de vraag of wij hen wel voldoende respect en zorg geven. Deze planten en dieren zijn voor hun voortbestaan afhankelijk van de mens. Het begrip telos, een begrip uit de filosofie van Aristoteles dat doel, doelgerichtheid betekent, is het middel om deze vraag te toetsen en beantwoorden. De vraag is hoe de telos, de eigen natuurlijke aard, van dieren en planten zich kan verwerkelijken naast het gedrag dat hen opgelegd wordt door het nuttigheidsdoel en streven van de mens. Vanuit hun eigen waarde en de waarde die zij voor ons hebben verdienen de dieren en planten die we gebruiken ons respect. Het opgelegde gedrag door de mens is zo overheersend geworden dat de eigen natuurlijke telos geweld wordt aangedaan. Het niet meer rekening houden met de natuurlijke aard van planten en dieren vraagt om nieuwe

Stichting Corona is een stichting die als doel heeft "geesteswetenschappelijke aspecten van technologische ingrepen bij planten, dieren, mensen en ecosystemen (inclusief bodems) te onderzoeken, met het oog op mogelijke aantasting van hun waardigheid, en de vondsten daarvan in te brengen in de maatschappij". Het betreffende artikel 'Handling Tensions between Natural and Utility Purpose of Farm Animals and Crop Plants' van Paul Struik et al. is gepubliceerd in Sustainability 2019, 11, p.1019-1033. Zie ook: www.stichtingcorona.nl

morele afwegingen en herwaardering. Dat vraagt bewustzijn van ons en de wil tot een nieuwe verbinding te komen. We werden blij van deze manier van denken en de mogelijkheid om hierdoor tot nieuwe keuzen te komen. Het sluit aan bij de grondsteen-spreuk van Urtica de Vijfsprong waarin de laatste zin is: 'dat ieder wezen zich naar zijn eigen aard mag ontwikkelen', een zin die me langere tijd dromend bezig had gehouden, maar nu handen en voeten kon krijgen. Ook sloot het aan bij onze vragen van de laatste zes jaren wat er binnen Urtica de Vijfsprong tot vernieuwing mag komen in relatie tot de huidige tijdgeest en hoe de oorspronkelijke impuls van de initiatiefnemers, waaronder Derk Klein Bramel op wiens geboortegrond we nu staan, in die vernieuwing doorwerkt. Door te leven met vragen blijven we in beweging en staan we open voor nieuwe ontwikkelingen zoals hierboven beschreven.

Zo zijn we met diverse werkgroepen gestart. Een werkgroep over de telos van de bedrijfsindividualiteit, over de telos van de rode kool en over de telos van de koe. En een werkgroep over natuurwezens.

Guus van Imhoff: "Het beeld van deze koe Ahimsa klopt bij het beeld dat ik van de koe heb. Een grote pens, want die is heel belangrijk, horens die omhoog wijzen en

slecht zicht. Koeien blijken niet zo erg goed te kunnen zien. De koe kwam hier op 23 maart per vrachtwagen aan met de kunstenaar. Jantien vroeg mij toen “Drink jij haver melk of koemelk?” Dat vond ik nogal een rare vraag aan een veehouder. Het is een interessante ontwikkeling dat je nu, in ieder geval in de stad, een cappuccino met haver melk kunt bestellen. Maar ik kan naar eer en geweten melk en vlees van eigen koeien nuttigen. Dat consumenten zich dit afvragen geeft weer dat men daarmee bezig is. Dat is ook het doel van Ahimsa. Om met elkaar in gesprek te gaan en de consument mee te nemen in je beslissingen.

Voor de telos van de koe hebben we met vijf mensen naar onze overwegingen en beslissingen in de loop der jaren gekeken. (Keuze van de stal, wel/niet kalfjes bij de koe, eigen stier enz.) Natuurlijk gedrag versus economisch gedrag. Hoe (hard) loopt de koe, wat eet de koe? Wat zijn de verhoudingen in de kudde? Een koe kan eten en schijten tegelijk. Hoe kun je een koe zo goed mogelijk iets uitleggen, bijvoorbeeld dat ze naar de slager gaat? En dat ook weer loslaten want we moeten er wel van leven. We zijn Demeter en Skal gecertificeerd. Stel, je laat de kalfjes erbij en je produceert daardoor veel minder melk. Dan zou de

Naar de Koe-Dialogen op Soundcloud:

consument veel meer moeten betalen voor de weinige zuivelproducten. Dan zou je haver melk moeten drinken in plaats van koemelk. Wel kunnen de koeien dan met hun mest helpen om de haver te laten groeien. Luister ook maar eens naar de podcast met koedialogen.”

Tuinder Herbert Wennekes neemt nu het woord over het onderzoek rond de rode kool. “Is er een grens aan de veredeling van de rode kool? Er is een interactie met de bodem, met insecten en tussen de kolen onderling om tot zaad te komen. Dat wij planten kunnen eten is voor ons een leuke bijkomstigheid maar hun telos is om tot zaad te komen. De waarde van de soort is niet los te zien van de biotoop. Wij hebben hier bedrijfseigen rode kolen. Door een rijtje de volledige ontwikkeling te laten doormaken en dat zaad te gebruiken. Sinds een aantal jaren hebben we een zelfoogsttuin. Van verschillende gewassen hebben we groepjes of een rijtje ongemoeid gelaten. Daar hebben we bordjes bij staan zodat onze klanten ook de natuurlijke groei en bloeiwijze kunnen volgen. De rode kool is een gesloten plant. De meeste zijn open en naar buiten gericht, denk aan broccoli. Vandaag vergelijken we die twee en ook kropsla versus prei.”

Astrid: Door meer aandacht te hebben voor de natuurlijke cyclus van de natuur, van gewassen en dieren ontstaat er meer aandacht voor kwaliteit; dat komt ook de mens ten goede. We kunnen dan tot een vruchtbare samenwerking komen tussen zorg en landbouw, doordat er een samenhang is tussen de processen in de natuur en de landbouw en processen die in de mens plaats vinden. In het Dynamisch Perspectief van april

2022 staat een mooi artikel van Derk Klein Bramel over het kunnen verwerken van de gebeurtenissen in je leven door zorg te dragen voor wat je hebt meegemaakt; dat is net zo belangrijk als het zorgen voor compost voor de bodem. Een vruchtbare bodem ontstaat als de interactie tussen het minerale en het levende goed verloopt. De mens doet verschillende levenservaringen op en de interactie tussen deze levenservaringen en de geaardheid van de mens, het gegeven van de mens, zijn van invloed op de kwaliteit, vruchtbaarheid en rijkheid van het leven. Ook bij het werken met mensen zijn we doorgeschooten in het nut. De diagnose, het recept en de daaraan gekoppelde geldzak in de zorg en de controledwang die daarbij hoort, lijken soms belangrijker dan de mens zelf. Als je de levensopgave en de handeling-simpuls van de mens (telos van de mens) in de zorg als uitgangspunt neemt, is de diagnose dan nog wel nodig?

De vraag om je te verhouden tot de telos van alle levende wezens vraagt om het opbouwen van relaties. Relaties tussen mens en bodem, mens en plant, mens en dier en tussen mensen. Niet alleen een relatie tussen cliënten en begeleiders, maar ook tussen medewerkers onderling. Het betekent dat je het andere, de ander wil leren kennen en zichtbaar wil laten worden in de eigen kwaliteit. Daarom werken we hier met zelf-ondernemende teams. In de relatie tussen levende wezens en de bewuste omgang met de eigen natuurlijke geaardheid kan ons stimuleren tot morele afwegingen. Voor BDlandbouw en zorg is het van belang om al deze aspecten mee te nemen. Laten we aandacht geven aan alle facetten middels het telos denken.

We hopen dat deze dag voor jullie en ons iets zal aanreiken in de omgang met alle levende wezens en hun natuurlijke geaardheid. Dat we van elkaar kunnen leren.

Inclutrain is een project waarbij gezocht wordt naar nieuwe leer methodes die we in kunnen zetten om cliënten op een passende wijze te begeleiden in hun werkproces. Het vertrekpunt hierbij is niet het beroep, maar de individuele mens met zijn/haar potentieel. Normaal gesproken wordt iemand opgeleid tot een beroep, bijvoorbeeld tot boer of kaasmaker. Maar met deze training onderzoeken we leer methoden om de unieke kwaliteiten van een persoon zichtbaar te maken, zodat we hem/haar een werkplek kunnen bieden waarin hij/zij de eigen specifieke kwaliteiten kan leren ontwikkelen. Het is dus een andere manier van leren en ontwikkelen dan gebruikelijk, waarbij we proberen werkgebied overstijgend te denken en handelen. Het is een methode om ervaren te leren, waarbij we uitgaan van de wilsimpuls van de mens.

De Grondsteenspreuk van Urtica de Vijfsprong

Laat dit huis een basis zijn voor gemeenschapsvorming
 Waar wij mensen ruimte en mogelijkheden vinden
 En ons gesteund weten en geholpen weten
 Onze eigen, individuele levensopgave te ontdekken
 En gestalte te geven
 Laat deze gemeenschap een plaats zijn
 Waar de antroposofie leeft
 En waar de Christus-impuls
 Tot in het leven en werken van alledag
 Bron van inspiratie is.

Laat wat hier staat, de basis zijn
 Van waaruit wij mensen
 Onze verantwoordelijkheid voor de aarde
 Zo in daden kunnen omzetten
 Dat al wat is, verzorgd wordt
 En gestimuleerd wordt
 Zich naar zijn wezen te ontwikkelen.

Na deze inleiding zingen we onder leiding van Marike van de Pavoordt.

Reactie Marike: Het was geweldig om voor de zingende mensen te staan. Ik heb wederkerigheid ervaren door zo toegezongen te worden!

Dorien van Urtica: Ik ben heel blij met deze dag. Het verhaal van Astrid heeft me echt geraakt. Ik wil heel graag in de groep over de koe.

Hester van Urtica: De zwaluwen kwamen tijdens de lezing terugvliegen, dat was mooi. Ik ben benieuwd hoe deze nieuwe inzichten tot verbetering zullen leiden in de landbouw, veeteelt en zorg. Ik werk in het veegebied en ga naar de telos van de koe.

Dan vertrekken de groepen. Zelf loop ik mee met de groep van de Natuurwezens. We wandelen over de Reoordweg naar een van de weilanden. In het weiland, aan de rand van het bos vormen we een kring en Edith vertelt:

In ontmoeting met natuurwezens

In samenwerking met de natuur werk je bewust of onbewust met natuurwezens. Alle groei en leven is een verdienste van hun noeste arbeid. Je hebt vast wel eens ervaren dat de ene plek anders voelt dan de andere. Dat je aangetrokken wordt door een bepaalde plek, en dat hoeft dan niet persé een bijzonder mooie plek te zijn. Het zijn ook wel elementen wezens. Gnomen en kabouters horen bij de aarde. Ondines bij het water. Nimfen en elfen bij de lucht en dan zijn er nog vuurwezens. We kennen ze wel uit sprookjes van lang geleden. Maar wat kunnen we er hier en nu van ervaren? Een aannemer heeft vaklieden nodig om een gebouw neer te zetten. Natuurwezens zijn in wezen bouwvakkers.

Er is een ongelooflijke ordening in de natuur. Wezens die verbonden zijn met dieren, met planten, met mensen. Ze willen graag contact met ons. Ze willen gekend en erkend worden. Ze leunen op de moraliteit van de mensen. Helaas is er veel immoraliteit. De hogere natuurwezens zoeken contact met de mensen.

Welke techniek kun je inzetten voor het waarnemen? Allereerst erkennen dat ze er zijn. Voel liefdevolle aandacht als je erop richt. Kies dan een plek die je aandachtig gaat volgen. Door hier alle veranderingen waar te nemen erken je de natuurwezens. Dat kan ook bijvoorbeeld een verwaarloosde plek zijn. Ook daar zijn ze aan het werk. Bij sommige veehouderijen heeft een natuurwezen er een dagtaak aan om de dieren te troosten. Op die plek stem je je af door

middel van meditatie om vanuit innerlijke rust waar te nemen.

Vergeet niet om na de waarneming te bedanken voor het beeld dat kwam. Het beeld dat je krijgt kan iets over jezelf vertellen of over de plek. Je kunt zo ook een vraag stellen. Bijvoorbeeld “wat is hier nodig?” bij een veld.”

Edith heeft een meditatie beschikbaar gericht op deze waarnemingen. Die doen we ter plekke. Ze geeft aan dat een eerste ingeving het beeld is, wat vaak als snel door onze gedachten wordt overruled.

Tijdens de meditatie voel ik me heel licht en vrolijk worden. Het lijkt net of ik een zetje in mijn rug krijg en ik doe mijn ogen open. Midden in de kring zie ik heel veel kleuren. De kleuren zinderen en dartelen om elkaar heen. Edith rond de meditatie af en wie wil kan zijn ervaring delen. Er zijn verschillende gewaarwordingen waargenomen. Iemand anders heeft ook het kleurenspeel gezien. Vervuld met een gevoel van verbondenheid loop ik terug naar de Vijfprong. Daar vraag ik rond naar ervaringen van de andere groepen. Eerst spreek ik drie mensen die bij de telos van de plant waren.

Linde van de BD-vereniging: We kregen geen antwoord op wat het wezen van de plant is maar wel meer bewustzijn. Je kunt steeds blijven filosoferen over onderliggende vragen. Niet alleen op kantoor over de plant denken maar naar buiten gaan om te kijken! Als je goed kijkt kun je een plant zien groeien.

Famke van de Oosterwaarden: Ik heb het gevoel dat het er maar aan ligt hoe je er naar

kijkt. Ik vind ook dat er grenzen zijn aan veredeling. Ik zie nu meer de praktische kant. Die miste ik eerst, de vertaling naar de praktijk.

Oebele van de Noorderhoeve: Stel je een bergwand voor met daarop op planten lijkende plastic dingen. Wat zie je dan? Kun je waarnemen dat het geen planten zijn? We hebben gemerkt dat we de vaardigheden om waar te nemen kwijt zijn geraakt.

Dan is er lunch. De koks van Urtica de Vijfprong hebben soep, salade, broodjes en een heerlijk smeersel bereid waar we op een zonnig plekje van genieten. De lokale troubadour Gery Groot Zwaaftink omlijst dit met mooie liedjes.

Tijdens de lunch spreek ik Susanne van de Noaberhoeve en Grietzen over de telos van de koe.

Susanne: Koeien zijn kuddedieren en elke koe is anders. Hier zou een melkrobot niet werken omdat de dieren dat hier niet gewend zijn, deze koeien willen met mensen werken.

Grietzen: Een kudde bestaat uit 40 tot 50 dieren. Elk dier heeft zijn eigen plek in die kudde en zal die ook bevechten. De koe die vandaag voorop loopt, loopt dus elke dag voorop.

Ineke was bij de natuurwezens: Het was mooi en de koeien blijken de plek waar wij stonden ook vaak te kiezen om af te kalven.

Judith van Luscinia wilde meer weten over Herstellen in het groen: Het ging vooral over de telos van het landschap. Er was een praktische invulling en het klonk concreet. Op een aantal plekken zijn we stil blijven staan. Wat valt je daar op? Hoe wil die beek stromen? Welke kant zou je op gaan? Wat doet dit met je? Als eindoefening liepen we in gedachten dezelfde route terug. En wat neem je daarvan mee? Voor mijzelf zijn dat geluiden in de stilte. Zowel hier buiten als in mijzelf. Vanmiddag ga ik nogmaals met de

groep Herstellen in het groen mee voor de verdieping.

Dan is de lunchtijd voorbij en we verdelen ons over zes groepen:

1. In dankbaarheid aan de bodem, een bijdrage van Stichting Grondbeheer - Annelijn Steenbruggen en David Borghouts
2. De telos van de planten: Paul Struik en Herbert Wennekes
3. De telos van de koe: Guus van Imhoff
4. Bedrijfsindividualiteit en telos: Kees Zoeteman en Astrid van Zon
5. In ontmoeting met natuurwezens: Edith Lammerts van Bueren
6. Herstellen in het groen: Marike van de Pavoordt
7. Wat zegt mij het omringende landschap?: Henk Poppenk

Zelf kies ik voor de bedrijfsindividualiteit omdat me dat nogal ingewikkeld lijkt. Met een klein groepje beklimmen we de trap van de Pentaan. Kees en Astrid hebben een powerpointpresentatie en aan de muur hangen vijf grote vellen. Kees vertelt en Astrid vult aan.

Werkgroep telos en bedrijfsindividualiteit

Om tot nieuwe afwegingen te komen zullen we ons vragen moeten stellen over het spanningsveld tussen het natuurlijke telos en het nut-telos. Waar schiet economisch nut teveel door en hoe ontwikkel je alternatieven? Hoe kun je gaan staan voor je kernwaarden en je niet laten leiden door de angst onvoldoende financiën te genereren? Dat zijn morele vragen. Doe je wat nodig is voor bodem, planten, dieren of mensen of omdat het geld oplevert? Je zult eerst de goede vragen moeten stellen om tot praktische invulling en actie over te kunnen gaan. De morele reflectie is belangrijk om nieuwe afwegingen en keuzen te maken zodat de natuurlijke telos van alle levende wezens tot uitdrukking kan komen.

Als we dichterbij de bedrijfsindividualiteit willen komen dan stellen we ons vragen over de verschillende onderdelen van een bedrijf. Zit er ontwikkeling in? Wat is de biografie van het bedrijf? De geschiedenis vind je terug in de bodem. Wat is de landschapsgeest, de engel van de plek? Is de grond die we hebben, de grond die we willen hebben? Welke mensen werken er? Een boerderij is als een omgekeerde mens. De bodem is het hoofd, de plantengroei de borst en de dieren de buik.

In de tijd dat Rudolf Steiner de landbouw-cursus schreef was een gesloten kringloop vanzelfsprekend. In dat immense gebied en in die tijd konden ze zelfvoorzienend werken. Tegenwoordig is het op een kleine boerderij als hier moeilijk om niets van buitenaf in te brengen. De waterhuishouding is hier geweld aan gedaan door kanalisatie en waterwinning. Die droogte maakt dat er weinig grasopbrengst is. Er wordt nu klaver geteeld om dat tekort te compenseren. Stro moet worden ingekocht en dat is niet altijd biologisch te verkrijgen, hooi gelukkig wel.

- 1 DE PLEK fysieke bedrijf, bodem, water, gebouwen
- 2 FLORA levenskrachten, de planten zijn het meest uitgesproken, en methoden om dat te beheren
- 3 FAUNA vee, bestanden en producten, de natuurlijke fauna
- 4 IK EN WIJ cliënten, medewerkers, klanten, samenwerkende partijen en cultuur
- 5 WIJ EN ZIJ de geestelijke wereld, de genius loci, de bedrijfsindividualiteit

Er wordt gevraagd om ons innerlijk nog eens voor de geest te halen wat we ervaren hebben toen we vanmorgen over het bedrijf liepen en de kernwoorden die innerlijk opkomen op gele briefjes te schrijven. Vervolgens plakken we die op de vijf vellen die de verschillende lagen van het bedrijf vertegenwoordigen. Het valt op dat wij vooral veel briefjes hebben voor De Plek (ordelijk en rustig) en de Ik en Wijlaag. Vooral het onderscheid tussen de vierde en de vijfde laag is niet eenvoudig. De bedrijfsindividualiteit bevindt zich in de vijfde laag. Dat is als het ware de geest van dat bedrijf en die plek. Urtica de Vijfsprong blijkt een geïnspireerde plek.

Een belangrijke vraag is wat het eigenlijke streven is binnen een bedrijf, het eigenlijke doel. Een gemeenschap op een locatie met planten, dieren, mensen en natuurwezens. Een bedrijf is er niet uit zichzelf, het is een creatie van mensen en geestelijke wezens. Om te kijken hoe de balans tussen de natuurlijke telos en nut-telos is, kun je het bedrijf langs de verschillende onderdelen nalopen, de vraag formuleren en kijken wat er actief gedaan kan worden.

Helaas is de tijd alweer om en gaan we terug naar het plein. De andere groepen zijn allemaal teruggekeerd, enkele mensen zijn al vertrokken.

Iedereen staat bijeen en Henk vraagt elke groep iets te vertellen over de bevindingen.

1. In dankbaarheid aan de bodem, een bijdrage van Stichting Grondbeheer - Annelijn Steenbruggen en David Borghouts

David: Stichting Grondbeheer maakt de grond vrij voor de toekomst. Zij kopen grond en verpachten die aan biodynamische boeren. Als de grond vrij is, is de boer ook vrij. De bodem is de basis voor al het leven. We hebben Chantal Buytendijk gevraagd tijdens de bijeenkomst een tekening te maken. Zoals je ziet heeft alles verband met elkaar. Goede grond geeft goede planten waar de dieren van profiteren en daarvan weer de mensen en die zorgen weer voor de grond.

2. De telos van de planten: Paul Struik (Stichting Corona) en Herbert Wennekes (tuinder Urtica)

Herbert: We bespraken de domesticatie versus de verwildering. We keken naar de contrastvorming, de voedingswaarde en de bewaarbaarheid. Hoe kun je zelf voor wederkerigheid zorgen? Je kunt in je tuin een hoekje met rust laten. Een hoekje in je moestuin in zaad laten schieten. De verzorgende relatie met planten is wat lastiger dan met dieren. De verwondering bij het

bestuderen van een doorgesneden rode kool is mooi om aan consumenten door te geven. We hebben de link met de telos van natuurwezens gemaakt.

3. De telos van de koe: Guus van Imhoff (boer de Vijfprong) en Jan Diek van Mansvelt (Stichting Corona)

Guus: We gaan eens nadenken of we een kudde kunnen vormen die we 'laten verwilderen' en daarvan leren?
Iskander: Het is een groot offer wat de koeien nu brengen.

4. Bedrijfsindividualiteit en telos: Kees Zoeteman en Astrid van Zon

Maartje van Urtica: Het is best moeilijk om het grote geheel te pakken te krijgen. Dan is een rode kool toch overzichtelijker om je samen over te buigen. Het is interessant om je bij elke beslissing die je neemt af te vragen wat je doel is, wat het nut. Het is geweldig dat we dit hier nu doen. Ons afvragen wat we eigenlijk hebben gedaan met die plant, met dat dier. Ons bewust worden. We zijn met iets heel vernieuwends bezig.

5. In ontmoeting met natuurwezens: Edith Lammerts van Bueren

Edith: Waar staat een ieder aan de bosrand? De boodschap kan persoonlijk zijn of iets wat met die plek te maken heeft. Voor wie wil heb ik de meditatietekst beschikbaar.

6. Herstellen in het groen: Marike van de Pavoordt

We tekenden een tak in zwart wit. Wat doet dat met jou? Daarna tekenden we een plant in kleur: welke ontwikkeling zit daar in? Wat zien we tijdens een wandeling aan veerkracht? En hoe zie je dat met mensen? Door te streven naar wederkerigheid met planten kun je verbinding in jezelf ervaren. Onze kernwoorden:

- verbinding
- bewustwording
- in beweging komen
- OK-zijn
- meedoen
- zingeving
- aandacht

7. Wat zegt mij het omringende landschap?: Henk Poppenk

Rianne van Urtica: We keken en bespraken de ontstaansgeschiedenis van het land. En naar het nut van de bosbouw. Dat hier dennen geplant zijn voor de mijnen omdat dennenhout kraakt voor het barst zodat de mijnwerkers nog konden vluchten voordat de mijn instortte. Omdat het heel nat was vroeger stonden die bomen op rabatten. (Een soort kleine dijkes.) Wat doet het met het landschap als er vee loopt? We deden een oefening over het landschap waarin we zijn opgegroeid. En welk gevoel je ervaart bij de omhulling van het bos of de openheid van de wei. Bij grote eiken keken we naar de boom maar ook vroegen we ons af hoe die boom naar ons 'kijkt'.

Astrid bedankt een ieder, ook de sponsoren, en deelt biologische bloemen uit. Onder het genot van een hapje en een sapje en een vrolijke noot van de troubadour sprak ik nog na met een aantal mensen.

Chantal van Urtica: De aarde is de samenhang van alles. David en Annelijn legden uit dat alles met alles samenhangt en niet zonder elkaar kan. Het zijn allemaal kringlopen. Er ontstond een discussie over de rol van de boer. Is hij een producent? Nee, hij maakt niet zelf iets, zoals een bloemkool. De boer schept voorwaarden en verzorgt de planten en dieren. Dus hij werkt in de zorg! De planten- en dierenzorg. En de aarde, daar moet je vooral goed voor zorgen. Dat zeiden de indianen al, dat je de aarde niet kunt bezitten, die is van zichzelf. Daarom moet die vrij zijn en uit het economische systeem gehaald worden. Dat doen ze dus bij BD-grondbeheer. De telos van de aarde probeerden we te beschrijven. Ze is als een baarmoeder, draagster van al het

leven. Ik vond het heel leuk. Ze vroegen mij ondertussen een tekening te maken. Ik moest steeds sneller tekenen, zoveel werd er gezegd. Ook mooi vond ik dat ze vertelden dat zaadjes heel lang alleen uit aminozuren bestaan. Het DNA dat bepaalt of het een zonnebloem wordt of een kool, komt er pas op het laatste moment in. Te vroeg zaaien heeft dus geen zin, dan zaai alleen maar eiwit.

Jinte van de Pereboom: Met de oudjes volg ik de planten en de koeien nauwgezet. Vandaag heb ik met een andere blik gekeken naar de kudde koeien. En dat je voor de telos van de plant de bodem goed moet verzorgen. Vanuit mijn achtergrond vond ik gemanipuleerd en hybride zaad al verkeerd, dat hier de planten in zaad mogen schieten vind ik een echte meerwaarde, ook voor de mensen. Jammer dat ik we niet aan alle groepen mee hebben kunnen doen. We willen meer!

